

Рысбекова Р.М.¹, Махметова Б.Т.², Бейсембаева А.А.¹

¹ *Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан*

² *Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан*

СЫНЫПТАН ТЫС БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДЫҢ ОҚУШЫЛАРЫНА ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ ФОРМАЛАРЫ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада сыныптан тыс бастауыш сыныптардың оқушыларына патриоттық тәрбиелер беру түрлері мен әдістері берілген. Мектептегі сыныптан тыс тәрбие жұмыстарының бір түрі – үйірме болып табылады. Сыныптан тыс уақыттарда ұйымдастырылған жұмыстардың бірқатар өзіндік ерекшеліктері бар: үйірме жұмысына барлық оқушының міндетті түрде қатысуы; оқушылардың іс-әрекет түрлерінің жүйелілігі және әр алуандылығы; сабақтың тақырыптылығы; музыкалық репертуардың оқу – тәрбиеге бағыттылығы; оқушылардың музыка саласындағы даярлығын жатқызуға болады. Бастауыш сынып оқушыларының Отан туралы білімдерін анықтау мақсатында әр түрлі әдістер мен формаларын пайдалануға болады: топтармен немесе жеке дара сұхбат жүргізу, анкеталар жүргізу, суреттерді салулар арқылы жауап беру, шығармашылық сипатындағы жазбаша жұмыстар жүргізу т.б. Бірнеше әдіс-тәсілдерді үйлесімділіктерде пайдалану бастауыш сынып оқушыларының Отан туралы білімдерінің дәлірек анықтауға, оқушылардың бір-бірлеріне деген көзқарастары мен сезімдерін толығырақ және оларды тереңірек көре білуге көмектері зор. Аталған бұл әдістерін кешенді пайдалануға қорытындыларын дұрыс жасауға мүмкіндіктер береді.

Түйін сөздер: патриоттық тәрбиелер, сыныптардан тыс тәрбие жұмыстары, бастауыш сыныптардың оқушылары, тәрбие беру формалары мен әдістері.

Rysbekova R.M.¹, Makhmetova B.T.², Beisembaeva A.A.¹

¹ *Kazakh National Women's Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan*

² *Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan*

Abstract

The article presents the forms and methods of patriotic education of younger students in extracurricular activities. One of the types of extracurricular educational work at the school is a circle. Work organized in extracurricular times has a number of features: the obligatory participation of all students in the work of the circle; the consistency and diversity of student activities; the thematic nature of the lesson; educational orientation of the musical repertoire; readiness of students in the music field. In order to identify the knowledge of younger schoolchildren about the Motherland, various methods and forms can be used: conducting group and individual independent conversations, questioning, answering through drawing drawings, written works of a creative nature, etc. The use of several methods in combination helps younger students to more accurately determine knowledge about the Motherland, to more fully and deeply see the attitude and feelings of children towards each other. As well as the integrated use of these methods allows us to draw conclusions and analyze further work with children.

Key words: patriotic education, extracurricular educational work, primary school students, forms and methods of education.

¹Казахский национальный женский педагогический университет,
Алматы, Казахстан

²Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан

Аннотация

В статье представлены формы и методы патриотического воспитания младших школьников во внеурочной деятельности. Одним из видов внеклассной воспитательной работы в школе является кружок. Работа, организованная во внеклассное время, имеет ряд особенностей: обязательность участия всех учащихся в работе кружка; системность и многообразие видов деятельности учащихся; тематичность урока; учебно-воспитательная направленность музыкального репертуара; подготовленность учащихся в музыкальной сфере. С целью выявления знаний младших школьников о Родине используются различные методы и формы: проведение групповых и индивидуальных самостоятельных бесед, анкетирование, ответ через рисование рисунков, письменные работы творческого характера и др. Использование нескольких методов в сочетании помогает младшим школьникам более точно определить знания о Родине, более полно и глубже увидеть отношение и чувства детей друг к другу. А также комплексное использование данных методов позволяет сделать выводы и анализ дальнейшей работы с детьми.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, внеклассная воспитательная работа, учащиеся начальных классов, формы и методы воспитания.

Кіріспе. Патриотизмнің мәндеріне және бастауыш сыныптардың оқушыларына сыныптан тыс уақыттарында патриоттық тәрбие беруде жүргізілген талдаулар, бізге тәрбие жұмыстарының тиімді формаларын және әдістерінің жүйелерін анықтауға мүмкіндіктер береді [1]. Сол себепті де, тәрбие беру процестері сынып жетекшілері және оқушылардың екі жақты олардың өзара әрекеттігіне байланысты, осы үдерістердің қиындықтары мен жетістіктерін анықтайтын сыныптардан тыс уақыттарда ұйымдастырылған жұмыстарының барлығының бірқатар ерекшеліктерін атап айтуға болады.

Мысалы, оларға:

- Үйірме жұмысына барлық оқушының міндетті түрде қатысуын;
- оқушылардың іс-әрекет түрлерінің жүйелілігі және әр алуандылығын;
- сабақтың тақырыптылығын;
- музыкалық репертуардың оқу – тәрбиеге бағыттылығын;
- оқушылардың музыка саласындағы даярлығын жатқызуға болады.

Аталған үйірме жұмыстарында музыкалық сабақтардың ұйымдастырылу әдістемелерінің мәселелерін туындатады. Оның шешімінің қиындығы мұғалімнің жеке басының даралығына, оның теориялық және тәжірибелік білім қорына, оның әр сабақтарының мақсаттары мен міндеттерін шығармашылықпен шеше білулеріне байланысты болады.

Бастауыш сыныптардың оқушылары патриотизмдерінің қалыптасу деңгейін төмендегі принциптердің жүйесінен (жүйелік, кешендік, тұлғалық-іс-әрекеттік көзқарас принциптері; оқушылардың жас және дара ерекшеліктерін ескеру принциптері; оқу-тәрбие процестеріндегі сабақтастық принциптері; «оқытушы-оқушы» жүйесіндегі өзара белсенді әрекеттестік принциптері; оқыту және тәрбие мақсаттары, мазмұны, формалары мен әдістері бірлігінің принциптері; оқу-тәрбие процестерінің этнопедагогикалық және мәдениеттану бағыттылығы принциптері) және педагогикалық шарттардан (бастауыш сыныптың оқушыларының музыкалық іс-әрекеттеріне жүйелі түрде, мақсаттылықпен педагогикалық ықпал жасау; патриоттық мазмұнындағы қазақ халық музыкасымен танысу процесінде бастауыш сыныптың оқушыларының идеялық-адамгершілік білімдері мен музыкалық-эстетикалық даму бірлігін ескеру; қабылданған қазақ халықтарының музыкасының негізінде көрініс алған әсерлену сезімдерін дамыту; бастауыш сынып оқушыларының сыныптан тыс тәрбие жұмыстарына қажетті патриоттық бағыттардағы қазақ халық музыкасын сұрыптау; оқушылардың бейнелі ойлау қабілеттерін қалыптастыруда белсенді-шығармашылықтарды қабылдау мен эмоционалдық-бағыттық саланың бірлігін қамтамасыздандыру) байқауға болады [2].

Сана, сезім және мінез-құлықтың бірлігін көрсететін және өзінің көрінісін патриоттық көзқарастан, сенімділіктен, патриоттық көңіл-күйден, мінез-құлық дағдысы мен әдеттерінен табатын,

патриотизмді адамгершіліктің күрделі қасиеті деген түсінікті негізге ала отырып біз оқушылардың тәрбиелілігі деңгейін анықтау жолдарын белгіледік.

Жоғарыда атап өткендей, адамдардың адамгершілік көзқарастары мен сенімдерінің, олардың мінез-құлықтарының негіздерін, моральдық білімдер құрайды, сондықтан патриотизмді Отан дегеніміз не деген ұғымды жақсы тереңірек түсінгеннен ғана, оқушылардың ол туралы, оның әлеуметтік құрылымы туралы, табиғи байлығы туралы, мәдени құндылықтары туралы, еліміздің өткен тарихы мен бүгінгі және болашақ тамаша өмірі туралы білім болғанда ғана тәрбиелеуге болады.

Мектеп оқушыларын патриотизм рухында тәрбиелеу үшін, біздің демократиялық болмысты терең және толық тануға көмектесу қажет, адамдардың Отанға, еңбекке, адамдарға деген алуан түрлі көзқарасын түсінуге ұғынуға көмектесу қажет.

Отанның, барша халықтың мүддесі – адамдардың құлықтары мен әрекеттерінің, мектеп оқушыларының мінез-құлықтарының жалғыз өлшемі критерий. Сондықтан патриотизмге тәрбиелеу, тұтас алғанда адамгершілікті қалыптастырудың тиімділігінен көрініс алады. Сонымен бірге, зерттеу процесінің мақсатына жету, оқытудың мазмұны мен сапасына, сыныптан тыс тәрбие жұмыстарына, оқушылардың қоғамдық өміріне, адамгершіліктің қалыптасуы деңгейіне байланысты. Сапаларын қарастырғанда, олардың эмоционалдық жақтары ғана ескеріледі. Патриоттық тәрбие беруде көңілге қонымды эмоционалдық тірек ету – ең бір қажетті жол, әйтседе ол ешуақытта бір жолмен шектеліп қалмауы керек.

Бастауыш сыныптың оқушыларының патриоттық сезімдерінің даму мәртебесін анықтауда біз білім, сезім және әрекеттің кез келген моральдық қасиеттерінің бірлігін ескере отырып, патриотизмді өзара байланыстылықтағы және бірегей маңызды үш жағынан қарастырдық: 1) интеллектуалдық жағынан Отан туралы білімдерін қарастырдық; 2) эмоционалдық жағынан патриоттық сезімдерін қалыптастыруды қарастырдық; 3) әрекеттік жағынан – мінез-құлықтың дағдысы мен әдеттерін қарастырдық.

Бастауыш сыныптың оқушыларының патриоттық тәрбиелілігі деңгейлерінің негіздері ретінде біз алдымен ұғымдардың мәнін көрсететін білімдер жиынтықтарын интеллектуалдық тұрғыда бөліп қарастырамыз. «Оқушыларды тәрбиелеудің шамадағы мазмұндары» негізінде маңызды компоненттерді таңдаймыз, және оларды бастауыш сыныптың оқушыларының жас ерекшеліктерімен сәйкестендіре отырып және әртүрлі зерттеулердің негізінде былайша жүйелейміз [3].

Бірінші сыныптар: 1) Туған ауыл, қала – Қазақстан деп аталатын ұлан байтақ Отанның бір бөлігі; 2) Біздің Отанымыздың балаларының балалық шағы бақытты, және бұл бақыт ата-бабаларымыздың арқасында келіп отыр; 3) ата-аналар, ағалар мен апалар және барлық үлкендер жақсы жұмыс істейді, біздің еліміз бай және күшті болулары үшін, оларды жаулардан қорғайды.

Екінші сыныптың оқушылары білуі керек: 1) Біздің Отанымыз – Қазақстан. Ол үлкен, әдемі және өте бай ел; 2) Қазақстан үкіметі халықтарының өмірі туралы, біздің еліміздегі балаларды оқыту мен тәрбиелеуге аса назар аудара отырып, қамқорлықтарын жасайды; 3) Біздің ата-бабаларымыз, барлық қазақстандықтардың жақсы өмір сүрулері үшін күресті, бүгінгі таңда – біздің еліміз өте бай және күшті ел болуы үшін, Отанымызды жаудан қорғаулары үшін, аянбай еңбек етуде.

Үшінші сыныптардың оқушылары білуі керек: 1) Біз ата-бабаларымыз дәстүрлерін сыйлап өсіп келе жатқан жастармыз; 2) Білім ордасы халықтарының өнегелі үлгілерін жеткіншектерге меңгертудегі барлық жағдайларды қарастырады; 3) Халықтарының салт-дәстүрлерін, мәдениеттерін, тарихтарын, ана тілдерін, діндерін, ділін білу патриотизмнің жетекші көрсеткіштері.

Төртінші сыныптағы оқушылардың білулері қажет; 1) Біздің Отанымыз – халықтар достығынан тұрады. Олар Қазақстан деп аталатын үлкен, әдемі, өте бай ел; 2) Қазақстан үкіметтері біздің еліміздің халықтары өзара түсіністікте, достық сезімде, өмір сүрулері үшін қамқорлық жасайды; 3) Кең байтақ еліміз үшін біздің ата – бабаларымыз жауларымен күрескен, Қазақстан жерінде 300-ге жуық жорықтар және көтерілістер болған.

Бастауыш сыныптардың оқушыларының Отан туралы түсініктері мен білім көлемдерін анықтап алғаннан соң біз оларды патриотизм тәрбиелілігі деңгейлерін анықтау үшін, қажетті және жеткілікті деп санаймыз, себебі, біріншіден, ол бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктерін көрсетеді. Бұл жағдай бүгінгі таңдағы зерттеулердегі өз шешімдерін табуда, онда қандай да бір жас ерекшелік сатысында сапалық өзгешеліктер мен әлеуметтік жағдайларымен анықталатын даму ерекшеліктері, яғни оның өмірінің объективтік жағдайлар жүйелері көрсетіледі.

Олар осы жас кезеңінде тұлғаның жалпы бағыттылығын құрайтын мінез-құлықтың жаңа қажеттілігін, талап – тілегін, талпынысын, мотивін туындатады.

Екіншіден, бастауыш сыныптың оқушыларына нақты – бейнелі ойлау тән. Олар көбінесе бейнелі түрде елестетулер арқылы ойлайды, сондықтан оларға тарихи деректерді тұтас қабылдау тән қасиет. Осыған байланысты бастауыш сыныптың оқушылары әр алуан қоғамдық-тарихи деректердің ішінен ең алдымен, адамдардың өмірлері мен еңбектерінен өмірдің, еңбек адамдарының суреттемелерін, тарихи қайраткерлердің өмірбаянын қабылдайды және меңгереді. Әдетте, балалар осылар сияқты тарихи мағлұматтарды жеңіл мазмұндап айтып береді, жақсы естерінде сақтайды, өйткені мұндай көріністерде нақтылық, динамикалық, үдемелі өсіңкілік, эмоционалдылық көрініс алады. Осындай ерекшеліктер патриоттық тәрбие беру үшін жақсы негіз болады.

Үшіншіден, балалардың әлеуметтік тәжірибесі, олардың ата-аналарының әлеуметтік жағдайлары туралы түсініктері, қоршаған ортамен қарым-қатынасы, оған деген көзқарасы қалай болғанда да шектеулі, олардың көзқарасында адамдардың өмірлері туралы, біздің еліміздің күштері мен қуаттарының өсуі туралы маңызды негіздер болып табылады. Қоршаған өмірдің және жүйелі оқытудың ықпалымен бастауыш сынып оқушыларында бірте – бірте тарихи, саяси – қоғамдық мағлұматтарды оқып – үйренуге қызығушылықтары қалыптасады.

Әдістері және материалдары. Бастауыш сынып оқушыларының Отан туралы білімдерін анықтау мақсатында *біздер мынадай әдістерді пайдаландық:* топпен бірге және жеке дербес әңгімелерді жүргізу, анкеталар жүргізу, суреттерді салу арқылы жауап беру, шығармашылықтар сипаттағы жазбаша жұмыстар.

Бірнеше әдістерді үйлесімділікте пайдалану бастауыш сыныптағы оқушылардың Отан туралы білімдерін дәлірек анықтауға, балалардың бір-біріне деген көзқарасы мен сезімдерін толығырақ және тереңірек көре білуге көмектесті. Аталған әдістерді кешенді пайдалану қорытындыны дұрыс жасауға мүмкіндік береді.

1-ші– 4-ші сынып оқушылар мұғалімдерімен келісімдер бойынша, эксперименттің алғашқы кезеңінде оқушыларға «Біз Отанды осылай түсінеміз» тақырыбын сурет арқылы бейнелеу ұсынылады. Балаларға туған қалаларын немесе туған елді, адамдардың өмірлерін, қандай да бір тарихи немесе атаулы оқиғаны суреттерге түсіру ұсынылады.

Біздер екінші кезеңдерде шығармашылық сипаттағы жазбаша жұмыстарды пайдаландық және 2-ші - 4-ші сынып оқушылары «Біздің Отанымыз» тақырыбында шығарма жазды. Бірінші сыныптың оқушылары жазу дағдыларын әлі жеткілікті деңгейде меңгермегендіктен, олармен Отан туралы түсініктерін айқындау мақсатында жекелей немесе топтармен әңгімелер өткізіледі. Әңгімелер мен жазбаша жұмыстарына мынадай сұрақтар енгізіледі: Сен тұратын мемлекет қалай деп аталады? Біздің мемлекетте қанша облыс бар? Оларды ата. Сен «Отан» деген сөзді қалай түсінесің? Біздің еліміздің адамдары неліктен жақсы еңбек етуі тиіс? Сен «патриот» деген сөзді қалай түсінесің және батыр болуың үшін қандай қасиеттерге ие болуың қажет? Сен тағы қандай елдерді білесің және біздің еліміздің олардан айырмашылығы неде? Үшінші кезеңдерде, сондай-ақ, бастауыш сыныптың мұғалімдерімен келісім бойынша, алынған мәліметтерді жүйеге келтіру мақсатында оқушылардың арасында анкеталар жүргізіледі. Анкетаға екінші кезеңдерде пайдаланылған сұрақтар енгізіледі.

Зерттеу тақырыптарымызды негізге ала отырып, біз тек бастауыш сыныптың оқушыларының патриоттық білімдерін айқындаумен шектеліп қойған жоқпыз, сондықтан екінші-төртінші кезеңдерде музыкалық-патриоттық және қазақ халық музыкасынан білім деңгейін анықтауға мүмкіндік беретін сұрақтар да енгізілді: сен қандай қазақ халық музыкалар түрлерін білесің? Қандай мазмұнды музыканы жақсы көресің және саған қайсысы көбірек ұнайды: ән айту ұнай ма немесе музыка тыңдау ұнай ма? Өзіңнің сүйікті әніңді атап өт. Сен Отан жайлы шырқаған қандай әндерді білесің? Отан қорғаушылар немесе бейбітшілік үшін күрес, біздің еліміздің тарихы туралы әндерді атап шық.

Әрбір кезең бойынша жұмыстардың нәтижелерін біз олардың құрылымы мен мазмұнына қарай бөлінгені негізінде жіктемелеп, кестелерде көрсеттік.

Бастауыш сыныптың оқушыларының 45-нің суреттері бізге оқушылардың жұмыстарын мынандай тақырыптарын келесі тақырыптар бойынша біріктіруге мүмкіндіктер береді:

- туған өлкені, табиғатты бейнелеп көрсеткен суреттер – 9 оқушы;
- бүгінгі қоғам жетістіктерін көрсететін (бақытты балалық шақ, балалар лагерлері және т.б.) суреттер - 15 оқушы;
- халықтардың еңбектегі істерін көрсететін суреттер – 3 оқушы;
- Отан қорғаушыларды бейнелейтін суреттер – 3 оқушы;

- ана туралы суреттер – 3 оқушы;
- бейбітшілік үшін күрес және жер бетіндегі достық тақырыбын көрсететін суреттер – 10 оқушы;
- ғарыш туралы суреттер – 2 оқушы.

Суреттердің әр алуандықтарын былайынша түсіндіруге болады, *біріншіден*, балалармен әртүрлі тақырыптарда әңгімелер өткізіледі, *екіншіден*, олардың әртүрлі дайындықтар күшіне, қызығушылығы мен бейімділігінің әртүрлілігіне қарай, балалар естерінде көбірек қалғандарын, оларға ненің эмоционалдық тұрғыдан әсер еткенін бейнелейді.

Бірінші сыныптың оқушылары суреттерінің көпшілігі – бақытты балалық шақ туралы, мектеп туралы, балалардың көңілді ойын – ермектері тақырыптарында болуын, олардың жас ерекшеліктеріне байланысты түсіндіріледі. Бейбітшілік, халықтардың достығы туралы жазылған суреттердің көпшілігі 2-ші–4-ші сыныптағылардың үлестеріне тиюі, осы жас кезеңдегілердің әлеуметтік өмірдің ерекшеліктерін тереңірек түсінетіндіктерімен түсіндіріліп көрсетіледі. Екінші- үшінші кезеңдердегі алынған мәліметтерді жеті жасар баланың, мектепке барғандағы, белгілі бір көлемде Отан туралы білімі болады деп қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Олар отбасы және қоршаған ортаның әсерлерімен қалыптасады. Балалар әртүрлі мәліметтерді көздерінен, материалдардан біздің еліміздегі жаңа өмір құрылыстары, адамдардың еңбектері туралы оқып біледі.

Бастауыш сынып оқушылары жауаптарының нақты мазмұнын қарастыру, балалардың біздің еліміз өте үлкен және әдемі, адамдардың жақсы өмір сүретіндігі туралы білетіндігін айтуға мүмкіндік береді. «Мен Қазақстанда тұрамын». «Біздің еліміз үлкен және өте әдемі» (Арман Сағынаев). «Менің Отаным – Талдықорған. Ол әдемі және жасыл қала. Онда адамдар көп тұрады. Біз үлкен елде өмір сүреміз» (Жанел Жаксылықова).

Бірінші сыныптың оқушыларының кейбірінің Отан туралы қарапайым түсініктері мен білімдері бар. «Отан» ұғымын олар өзінің туған өлкесі (қаласы, ауылы, үйі, жақын адамдары) ретінде қарастырып қарайды. Туған жерге деген аялы көзқарастары, елді туған жерімен теңестіру, оқушының бейнелі ойлау қабілетімен байланыстылығындағы болып табылады. Сондай-ақ, «Отан» сөзінің «атамекен» сөзімен тығыз байланыстылығы, бастауыш сынып оқушыларының ойын «Отан» – ол адамның туған және өмір сүретін жері, «Отан – ол туған үйің», «Отан – ол адамның туған жері», «Біздің Отанымыз – Талдықорған» деген түсініктерге бағыттайды.

Балалар бүгінгі қоғамда еңбек әрекетінің қажеттілігін және маңыздылығын түсінетіндігін айтуға болады. Бірінші сынып оқушылары осы сұраққа былай жауап береді: «Еңбексіз өмір жоқ» (Мәдина), «Еңбек – ол күш» (Азамат), «Жер бетінде бейбітшілік болуы үшін, және бәрінде нан болуы үшін, соғыс болмасын» (Ардақ), «Жақсы өмір сүру үшін, жақсы еңбек ету керек» (Жамал), «Еңбек ету керек, себебі еңбексіз ешқандай табыс таппайсың» (Балнұр), «Еліміз жетістікке жету үшін, еңбек ету керек» (Қайрат).

Сонымен, бірінші сынып оқушыларын мақсатты түрде патриотизмге тәрбиелеу үшін негіз болатын белгілі бір деңгейде білімдері бар деп қорытынды жасауға болады.

Талдау және зерттеу нәтижелері. Бастауыш сыныптың оқушыларының Отан туралы түсініктерінің оқыту барысында елеулі өзгеріске ұшырағандығын айтуға болады. Олар анағұрлым нақтылы ғылыми сипаттағы ұғымға жақындап, кеңейіп, қорытындыланып, мазмұнды бола бастайды. Бастауыш сыныптың оқушылары сыртқы заттарға қарым-қатынас пен болмыс құбылыстарын анықтаудан, қорытындылауға оңай әдістерге үнемі ауысып отырады. Мұғалімдернің көмегімен бірте-бірте көптеген оқушылар бастауыш сыныптарда оқытудың соңында, жақын құбылыстардың ішкі өзара байланыстылық принципін түсіну жағдайында аса маңызды белгілердің жүйелерін ой-електерінен өткізуде қабілетті бола алады.

Екінші-төртінші сыныптарда Отан туралы білім көлемінің анағұрлым өзгертіндігін зерттеу көрсетеді. Біздің пікірімізше, оның себебі, ана тілі оқулықтарында көлемді саяси-қоғамдық және тарихи материалдардың көрініс алуында болып табылады. Екінші-төртінші сыныптардың соңында көптеген оқушылар бірқатар тарихи оқиғалардың мәндерін азды – көпті түсіне бастайды. Олар қоғам өміріндегі әртүрлі оқиғаларды қабылдап қана қоймай, салыстырмалы түрлерде әңгімелей алады. Бұрын – соңды болған оқиғалардың мазмұндарын түсініп, баға бере бастайды және меңгеруге қабілеттері жоғарылайды. «Отан» ұғымы бірте – бірте туған өлке шегінен шығып, «ел» ұғымдарымен астасады. «Отан – ол көп адамдар және татулықта тұратын біздің жеріміз» (Нұркен), «Ол туған өлке, туған кең жазық (кеңістік), біздің сүйікті еліміз» (Қасым), «Ол ең қымбат сөз, ол бәрінен де қымбат өлке» (Дархан), «Отан – ол, яғни бейбітшілік» (Дастан). Егер балалардың көпшіліктері

сыныптарында көршілес елдерді атай алмаса, екінші – үшінші сыныптарда оқушылар барлығын дерлік сенімді түрде атай алады.

«Біздің еліміздің халықтары неліктен жақсы еңбектенуі тиіс?» деген сұраққа жауап беруде, екінші – төртінші сынып оқушылары. «Ол Отан үшін, біздің еліміз өте бай болуы үшін, барлығы тең болуы үшін» (Әсел Б. – 2 “а”), «Біздің еліміздің адамдары жақсы еңбек етуі тиіс, себебі ол үшін барлық жағдайлары бар» (Жанел Ж. – 2 “а”), «Себебі, біздің еліміз демократиялық» (Амина М. – 3 “б”), «Балалар жақсы өмір сүруі үшін, барлық балалар оқуы үшін, адамдар аш болмас үшін» (Асхат Ә. – 4 “а”), «Отан адамдарын мақтаныш ету үшін, жігерімен, жақсы еңбек ету» (Айдана З. – 4 “а”), «Жер бетіндегі бейбітшілік үшін, ашық аспан, ядролық жарыстар болмау үшін, адамдар жақсы еңбек етеді» (Дина У. – 3 “в”) деп жауап береді. Берілген сұраққа жауаптарды тұтас алғанда шамамен екі топқа бөліп қарастыруға болады: 1) еңбек қоғамдық қажеттілік ретінде, әлеуметтік даму жағдайы ретінде. («Жақсы өмір сүру үшін, балалар бақытты болуы үшін керек»; «Біздің еліміз бай болуы үшін, барлығы теңдікте болуы үшін, өйткені барлық жағдайлар бар»); 2) еңбек бейбітшілік үшін күрестің құралы ретінде («жер бетіндегі бейбітшілік үшін және ашық аспан, соғыс болмас үшін»).

«Сен «патриот» деген сөзді қалай түсінесің және батыр болу үшін қандай қасиеттерге ие болу керек?» деген сұраққа біз анағұрлым қызғылықты және әртүрлі жоспарлардағы жауап алдық. «Патриот – ол бейбітшілік үшін күрескер, ол батыр, ол Отанын қорғайды». «Батыр болу үшін өте жақсы еңбек ету, Отанын қорғау керек, батыл, ер жүрек, күшті болу керек»; «Батыр, ержүрек және медальдары бар» (Қанат М.), «Ол өз еңбегі үшін Алтын белгісі және медальдары бар адам» (Санат) осылай көпшілік бірінші сыныптағылар жауап берді. 2-ші–4-ші сыныптың оқушылары осы ұғымға неғұрлым кеңінен сипаттама берді. «Патриот – ол кім жақсы еңбек етеді, өзінің Отанына берілген, сол» (Молдажарова Ә. – 2 “а”), «Патриот өзінің Отанын сүйеді, оны қорғайды, соғысқа қарсы шығады» (Көкеева С. – 3 “б”). Бірақ, көпшілік оқушыларда, тіпті үшінші сыныптағыларда осы ұғым түсінігі жеңілдетілген – оңайлатылған немесе кейбір жағдайда тіпті бұрмаланғандығын айтулары қажет. «Ол бейбітшілік үшін күрескер», «Ол біздің досымыз», «Ол - кім жақсылықтар істесе, сол», «Патриот – ол Отанына еңбегі сіңген адам».

Біз 3-ші–4-ші сыныптың оқушыларына «Біздің еліміздің басқа елдерден қандай айырмашылығы бар?» деген сұраққа жауап берулерін ұсындық. Алынған мәліметтер біздерді қызықтыратын мәселе бойынша оқушылардың білім деңгейін тереңірек анықтауға мүмкіндік береді. «Біздің ел өте бейбітшіл, біздің халық өте тату» (Арман Р.). «Біздің еліміз үлкен, өйткені, халықтары достықты және бейбітшілікті сүйеді. Оны шекарашылар қорғайды. (Әсет А.) Оның жерлері, кең байтақ, таулы, орманды» (Асан Н.). «Біздің еліміз өте күшті, өйткені Ұлы Отан соғысында жеңіске жетті». Төртінші сыныптарда қазақ халық дәстүрлерінің өзіндік ерекшеліктерін, ана тілінің мәнін, мәдени мұрасының патриотизмді қалыптастырудағы ролдерін танып біледі. Екінші және үшінші кезеңдердегі өткізілген жұмыстарындағы нәтижелерін талдау бастауыш сыныптың оқушыларының музыкалық – патриоттық білімдерін және түсініктерін айқындау бойынша, олардың біраз төмен деңгейлерін көрсетті. Қажетті мәліметтер 215 бастауыш сыныптың оқушыларын анкеталау және сұрақ-жауап әдістер көмегімен алынды. Алынған материалдарды өңдеу нәтижесінде, оқушылардың тек 5,3% жалпы білім беретін мектептен тыс жүйелі музыкалық білім және тәрбие алатындығы, ал қалғандары үшін бұл функцияларды мектептегі музыка сабағын орындайтындығы дәлелденеді. Осыған байланысты музыка сабағы мен сыныптан тыс үйірме жұмыстарының бастауыш сынып оқушыларының музыкалық білім қорын алуына ықпалы осы мәліметтерге сәйкес келуі – тиіс деп болжауға болады.

Дегенмен, зерттеу материалдарында басқа жағдайларды көрсетеді. «Сен бұл әндердің көбін қайдан үйрендің? (үйде, отбасының арасында, мектепте, радиоларда, теледидар бойынша?)» деген сұраққа жауаптар келесі кезекте топтастырылады: мектепте – 57%, радио және теледидар бойынша – 13%, жолдас-достарынан – 20%, отбасының арасында – 10%. Алайда әр жерден үйренген әндердің санын, олардың тәрбиелік ықпалының сапасымен салыстыруға болмайды.

Сондықтан, мектептегі және мектептен тыс репертуардың мектеп оқушысы тұлғасын қалыптастыруда, эстетикалық көзқарасын тәрбиелеуде мәні қандай деген сұрақ туындайды.

Бастауыш сыныптың оқушыларының сүйікті әндерін талдау, олардың тек 10% («Айгөлек», «Отаным», «Амангелді сарбаздарының әні» және т.б.) балалар бағдарламаларына жататындығын көрсетеді. Демек, оқушылар өздеріне өте қатты ұнайтын әндерді мектептен тыс уақытта алады. Балалардың берген жауаптарын былайша жүйелеуге болады:

а) эстрадалық бағыттардағы әндер – 57,8%;

ә) патриоттық бағыттардағы әндер («Әрқашан күн сөнбесін», «Үш қоңыр», «Елім менің» және т.б.) – 34,3%;

б) адамдардың, балалардың шаттық өмірлері туралы әндер – 7,9%.

Алынған мәліметтер бойынша, көптеген мектептердің оқушылары үшін музыка сабақтары музыкалық ақпараттар алудың негізгі көзі болып табылатындығын айтуға болады. Әйтседе музыка сабақтарындағы репертуарлар оқушылар тарапынан қолдау таппайды, көбінесе олар мектептен тыс репертуарлар аталады. Бастауыш сыныптың оқушыларына тарихи – патриоттық тақырыптағы музыкалық шығармалар ұнайтынын (батырлар туралы, адамдардың ерліктері, Отан туралы, туған өлке, туған ел, жер туралы әндер) атап айту қажет.

Оқушылардың осындай тақырыптарға қызығушылықтарын психологтар болмысты танудағы құралдар деп түсіндірсе, педагогтар оқушының адамгершілік-эстетикалық тұрғыда қалыптасуының алғашқы бағыттары деп санайды. Алайда осы тақырыптар бойынша сыныптан тыс жұмыстарда, соның ішінде үйірмелер сабақтарында мұғалімдер мен сынып жетекшілері арнайы бағдарламалардың жоқтығына байланысты мұндай тақырыптарда музыкалық шығармаларды үйретпейді, олар музыкалық репертуарды өздерінің қалаулары бойынша сұрыптайды. Осыдан барып үйірме сабақтарында оқушыларға патриоттық тәрбие берудің жеткіліксіз түрде пайдаланылатындығы байқалады. Балалардың Отан туралы қандай әндер білетіндігі жайында, біздің екі топқа бөліп қарастырған мәліметтеріміз а) Отан туралы әндер, ә) еліміздің тарихы туралы әндер) ерекше қызығушылық танытады. Оны мына көрсеткіштердің өзі-ақ дәлелдейді: 1-ші сынып – 5,6%, 2-ші сынып – 8,0%, 3-ші сынып – 20,4%, 4-ші сынып – 29,9 %.

Олардың сапалық жағында оқушылардың музыкалық-патриоттық білімдерінің төмен деңгейлерде екендігін көрсетеді. Бұл мектептегі оқушыларының тар шеңберде, оларға осы салада өздеріне танымал әндерді өте тар шеңберде белгілеуінен көрінеді: «Қазақстан Республикасының әнұраны», («Менің Қазақстаным»), «Елім менің», «Өз елім», «Батыр бала Болатбек» [4].

Зерттеу материалдарының оқушылардың Отан қорғаушылар туралы, бейбітшілік туралы, халықтар достығы туралы да төмен деңгейде білімдерін көрсетіп тұр (1 сынып – 7,1%, 2 сынып – 10,0%, 3 сынып – 13,1%, 4 сынып – 15,2%) оқушылар мынадай әндерді атаумен шектелді: «Күн әдемі», «Әрқашан күн сөнбесін», «Атамекен», «Мен бақытты баламын» және т.б. Зерттеу барысында, оқушылардың музыкаларының мәнерлі құралдары саласынан білімдері айқындалады, музыкалық ой-өрісі, «Отан» ұғымының құрамды компоненттерін ашып көрсететін музыкалық түсінігі анықталады.

Біз зерттеудің барысында теориялық тұрғыдан негізделген алғашқы кесіндінің мәліметтерін тірек ете отырып, эксперимент жұмыстарының бағытын анықтадық. Бұл бізге өткізілетін тәрбие процестерінің тиімділігін айқындауда көмектеседі.

Жоғарыда айтып өткеніміздей, адамдардың моральдық бейнесі біліммен де, сонымен байланысты моральдық сезімдерімен де бірегей сипатталады. Сезімдер – олар адамның Отанға деген, басқа адамдарға және өзінің жеке басына деген эмоционалдық көзқарасын көрсететін, адамның болмысты бейнелеуінің өзіндік формалары. Сезімдер өмірдің белгілі бір моральдық жағдайларында адамгершілік дәстүрлерінде қалыптасқан, қоғамдық қарым – қатынастарымен анықталады және оқу, қоғамдық және еңбек әрекеті жағдайында мінез – құлықтың моральдық ережелерін жете түсінуде және оны орындау процесінде қалыптасады. Адамгершілік сезімдері адамның қоғамдық мінез – құлқы мен әрекеті мотивациясының бір түрі болып табылады, тұлғаның мінез-құлқын реттейді, қоғамдық оқиғаларда жеке адамдардың берген бағасынан байқалады. Олар адамгершілік ұғымдарды, құндылықтарды біртіндеп меңгерген білімдердің негізінде дамиды. Жоғары моральдық сезімге патриотизмдік сезім жатады. Бұл сезім аса күрделі. Біз оны үйрену процестерінде мынадай жақтарына ерекше назар аудардық: табиғатқа, туған елге, оның адамдарына, ана тіліне сүйіспеншілік, еліміздің өткен тарихына сый – құрмет; қазақстанның бүгінгі мен болашағына мақтаныштық сезімі.

Психологтар бастауыш сынып жасында адамгершілік сезімдерінің белсенді қалыптасу кезеңі ретінде бөліп қарайды. Бастауыш сынып оқушыларының қоршаған болмыс туралы мағлұматтар ала отырып, өздерінің психологиялық даму ерекшеліктерінің күшімен құр қол күйде қала алмайды. Қоғам өмірінің әрбір ақпараттарын белсенділікпен, міндетті түрде жағымды не жағымсыз, жарқын эмоционалдық сезімдермен қабылдайды.

Бастауыш сыныптардың жасында баланың моральдық сезімдері оның моральдық мінез-құлқына жете түсінгенге дейін дами түсе береді. Сезімдері осы жаста ырықсыздау сипатта болады. Бастауыш сынып оқушысының, нәліктен былай істемей, осылай істеу керектігін түсіндіре алмаулары өте жиі кездеседі. Алайда оның тәжірибелері негізінде пайда болатын моральдық

сезімдер, оған ненің жақсы, ненің жаман екендіктерін дұрыс ескертеді. Бала өзінің моральдық ережелерінің мәндерін білгенге дейін, адамгершілік сезімдері мен қажеттіліктің барлық жақтарын меңгереді, мұнсыз адамда адамгершілікті өмірінің болуы мүмкін емес. Адамның осындай адамгершілік сезімдері, атап айтатын болсақ, адамдарға деген сүйіспеншілік, достық және жолдастық сезімдері немесе тұйықтық, жатырқаушылық бала жастан дамиды, ол тіпті байқатпай меңгеріле береді. Қоғамда үстемдік етушілер моральдық ережелер мен принциптерді дайындық негізі барларға ғана түсіндіруге болады. Бастауыш сыныптың оқушысында, оның отбасындағы өмірін, көшенің, мектептің, әдебиет пен өнердің ықпалын көрсететіндей бірқатар адамгершілік сезімдері мен түсінігі болады.

Сезімдерді зерттеу, оқушылардың эмоциялық іс-қылықтарын, айтқандарын бақылау барысында, білімдерін айқындаумен қатар жүргізіледі, өйткені «адамның сезімі туралы біз оның білдіретін эмоциялық реакциясына қарай бағалаймыз». Адамның эмоционалдық жағдайын оның көрсеткен қылықтарына қарай бағалауға болады: оның сыртқы түр-сипатына қарай (мимикасы), оның сөзіне және сөзінің мәнерлі реңкіне қарай, әртүрлі жағдайлардағы мінез – құлқындағы себеп-салдарға талдау беру бойынша. Біздің Отан туралы білімді айқындауда пайдаланған әдістеріміз, сонымен бірге патриоттық сезімдердің тұрақтылығын, күшін бағалауға мүмкіндік береді.

Патриоттық сезімдерінің дамуының деңгейіне қарай оқушыларды төрт топқа бөлуге болады. *Бірінші топтағы* оқушылардың эмоционалдық сезімдері өте жоғары дамыған, тұрақты – Патриоттық мазмұндағы материалдарға ерекше қызыға қарайды, Отанға деген сүйіспеншілігін өлең ұйқастарымен жеткізгісі келеді. «Отаным менің кең далам, мен де сенің бір балаң» (Омарова Г. 2''а''), «Менің Отаныма жетер ел жоқ, ол бәрінен артық» (Қасенов М. 1''а''), «Жетісу жер жәннаты, оны ешбір жерге айырбастамаймын» (Оралова Н. 3''б''). *Екінші топты* құрайтын оқушылардың жағымды сезімдері жақсы дамыған және тұрақтылығымен ерекшеленеді. Олардың патриоттық мазмұнындағы материалдарға көзқарасы өзінің еліне деген жағымды эмоционалдық қарым – қатынасымен айқындалады. «Мен өз Отанымды кең байтақ, әдемі болғандықтан өте жақсы көремін. Біздің Отанымыз туралы «Менің Қазақстаным» әні бар» (Баженова С., 1''б''). «Мен өз Отанымды өте күшті болғандықтан жақсы көремін. Біздің Отанымыз бәрінен артық. Біз оны ешкімге бермейміз, жаулардан қорғаймыз. «Ел қорғауға әзірміз» деген әнді білемін (Қасенова М., 2''а''). «Біздің Отанымыз бай және әдемі болуы үшін, мектеп оқушылары талдар отырғызуы керек, ауланы таза ұстауы керек. Біз жақсы оқуымыз керек» (Сағынаева А. 3''а'').

Үшінші топтың оқушылары көбінесе жағымды сезімдерді басшылыққа ала алады, алайда бұл сезімдерді олар, үнемі тұрақты ұстай келе, өздерінің күнделікті тәртібі арқылы көрсете алмады. Мұндай көріністерді қалаулары бойынша сабақтың соңында орындалатын, әндерді таңдағанда байқалып отырады. Осы топтың оқушылары, топтың пікірімен, объективті дәлелдерімен санаспай, олардың ұсынған әндерін орындауда жиі таласқа түседі. Төртінші топ оқушыларының патриоттық сезімдері әр түрлі сипатта келеді, бірлі – жарым құбылыстарына, материалдардың мазмұндарына байланысты болады. Біз олардың сезімдерінің жағымды жағын да және жағымсыз жағын да бақыладық. Бір жағдайларда сезімдері жарқын мақтанышпен көрінсе: «Керемет! Біздің еліміз қандай, жеріміз қандай кең байтақ, ол туралы қандай әдемі әндер бар!». Екінші жағынан осы оқушылар, ойламаған жерден, патриоттық сезімдерінің тұрақсыздығын басқа жерлерде танытып отырады.

Барлық сыныптарда туған табиғатқа деген сүйіспеншілік сезімі мен еліміздің өткен тарихына деген мақтаныш сезімі басымырақ дамығандығы көрінеді. Сонымен бірге, бұл сезімдердің бірінші сыныптан төртінші сыныпқа дейін анағұрлым басымды да айшықты түрде көрініс алады. Бақытты, шаттық өмір үшін мемлекетке деген алғыс сезімі де байқалады. Төртінші сынып оқушылары мектеп, сынып істері үшін өздерінің жауапкершіліктерін жақсы түсінеді.

Біз әртүрлі жағдайларда сезімдерінің ықпалымен анықталатын бастауыш сыныптың оқушыларының әрекеттерін ескере отырып, балалардың патриоттық тәрбиелілігінің әрекеттік жағы туралы, патриоттық мазмұндағы музыкасымен қатынаста олардың қарым – қатынастары мен қажеттіліктері бойынша бағалауға болады деп болжай келдік. *Осыған байланысты оқушыларға үш жауаптың біреуін ғана таңдау ұсынылады:* «Мен ән айтқанды ұнатамын», «Мен музыка тыңдағанды ұнатамын», «Мен музыканы ұнатпаймын». Төрт оқушы ғана үшінші жауапты таңдағандығын, ал қалғандары жағымды жауап бергендерін атап айтуға болады: Және де олардың, 39% бірінші сыныптағылар, 55% екінші сыныптағылар және 52% үшінші сынып оқушылары, 45% – төртінші сыныптағылар ән айтумен музыка тыңдауды бірыңғай дәрежеде ұнататындықтары аталады. «Музыканы ұнатамын, себебі ол көңілді және көңіл – күйді көтереді» (Әсел А.). «Музыканы

ұнатамын, себебі қызғылықты және менің мамам ән айтады» (Сәуле Т.). «Музыкамен дене жаттығуларын орындағанды ұнатамын» (Азамат Д.).

Сонымен, оқушылардың музыкаға деген көзқарасы жағымды, және бұл қабылдау құралдарына деген жақсы бейімделгенін көрсетеді, осылар арқылы патриотизм тәрбиесі жүзеге асырылады деп тұжырым жасауға болады.

Дейтұрғанмен, музыкалық шығармаларды дұрыс таңдағанда, оқушыларға патриоттық тәрбие беру туралы мәселені ерекше күш салмай-ақ шешуге болар еді деген ой туындайды, өйткені бұған қолайлы жағдайлар да өзінің ықпалын тигізеді. Алайда бұл жорамал зерттеу материалдарымен дәлелденбейді, себебі, тұтас алып қарағанда оқушылардың музыкалық сабақтарға деген көзқарасы жағымсыз сипатта көрсетеді.

Оқушылардың музыкаға, музыкалық сабақтарға деген жалпы көзқарасы, олардың музыка өнерінің тәрбиелік ықпалын қабылдауға дайындығына себепші болады, өз кезегінде, патриоттық тәрбиенің тиімділік деңгейі байланысты болады.

Оқушылардың жалпы музыкаға деген, соның ішінде музыкалық сабақтарға деген көзқарасы арасындағы қарама – қайшылықтың себептері, біздің пайымдауымызша мынаған байланысты: музыкаға оқушылардың жағымды көзқарасы пайда болады сол кезде, егер өнер шығармасы оқушылардың өздері қатыса алатындай және өздерінің сезімдерін білдіре алатындай өмірдегі нақты бір жағдай түрінде көрсетілсе.

Тәрбие процесінде оқушылардың нақты құбылыстарға қызығушылық факторы маңызды мәнге ие болады, ал бұл болса тәрбиенің мүмкіндігін кеңейтеді және белгілі сезімдерді, оны басқару дәрежесін бекітеді, тұлғаны қалыптастыруға жағымды ықпал ететін сол өмірлік үлгілерге назар аударады. Сонымен бірге, атап көрсеткеніміздей, сынып жетекшілерінің, мұғалімдердің үйірме сабақтарында пайдаланған музыкалық шығармалары және оларды өткізу әдістемесі тек эстетикалық әсерленушілікке бағытталған, мектептен тыс музыканы тыңдауда мазмұнына терең бойламай-ақ, кейде жеке сөздерінің мәнін түсінбей, бірақ ортақтастық сезіміне бөлене отырып, оқушылар нақты бір өмірдегі жағдайды тұтастай көз алдына елестетеді; кейбірде тіпті әуен мен мәтін деңгейінің төмендігіне қарамастан, ән оқушыларға ұнайды. Музыкаға жағымды көзқарас туындайды.

Қорытынды. Сонымен, жоғарыда айтылғандарды тірек ете отырып балалардың мектепке келгенде белгілі бір көлемде, мазмұны әр алуан Отан туралы білімі болады. Бірінші сынып оқушыларының көпшілігінде түсінік, өз елінің атын ғана біледі. Балалар өзінің қаласын, елін сүйеді, әйтсе де, осы сезімдері әлі негізінен тұрақсыз сипатта болады. 2-ші–4-ші сыныптарда оқушылардың Отан туралы білімдері, олардың объективтілігі мен мазмұндылығына толықтыру жалғастырылады. Осы сыныптағы оқушылардың білімді қоршаған ортамен және өзінің тәжірибесімен байланыстыра алатын болады. 2-ші–4-ші сынып оқушылары «Отан» ұғымын өзінің елінің жетістіктерімен байланыстыра отырып, жан-жақты ашып көрсетеді.

Сонымен бірге бірқатар бастауыш сыныптың оқушыларында әлі де болса Отан туралы білімдерінің толық емес екендігі, ал, сезімдері де тұрақсыз болып келеді. Осының бәрі патриоттық тәрбиедегі жұмыстарды нақты айқындалған мақсат бойынша жүргізудің қажеттігін растайды. Сонымен қатар практикада үйірме жұмысында музыкалық сабақтарды ұйымдастыру мен өткізудің, оларды патриоттық тәрбие беру мақсатында әртүрлі іс-шараларда пайдалануға байланысты қалыптасқан тәжірибе жоқ.

Жағымды тәжірибені ұйымдастыруда әдістемелік нұсқаулар мен сабақ бағдарламасының, арнайы фонотеканың жоқтығы да кедергісін келтіреді. Осы орайда, Рысбекованың әдістемелік нұсқау ретіндегі патриоттық тақырыптағы балалар ән репертуарын негізге алуға болады [5].

Оқушылар патриоттық мазмұнындағы музыкалық шығармаларды қосымша мағлұматтармен толықтырған жағдайда ынтамен қабылдайды. Оқушылар музыканы адам өміріндегі нағыз орнын түсінуі үшін – адамдардың ойларын, пікірлерін, сезімдерін көркем тілмен білдіру үшін аса маңызды түсініктемелі жұмыстар жүргізілуі қажет. Олай болмаған жағдайда музыкалық шығармалардың мағынасы мен мазмұндары қаншама терең болса да оқушыларға қажетті тәрбиелік ықпал көрсете алмайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сейдахметова Л.С. Қазақстан мектептерінде оқушыларды патриотизмге тәрбиелеудің дамуы (1970-2000). Алматы, 2001. – 25 б.
2. Бейсембаева А.А. Патриотическое воспитание старшеклассников средствами казахского героического эпоса: Алматы, 2004. – 28с.
3. Узакбаева С. Искусство и школа (Музыкально-эстетическое воспитание школьников): Монография /Узакбаева С. Алматы, 2014. – 292с.
4. Рысбекова Р.М. Қазақ халық музыкасы және патриоттық тәрбие. Монография. Талдықорған, 2015.- 182 бет.
5. Рысбекова Р.М. Қазақстан композиторларының балалар әндері арқылы патриоттық тәрбие беру. /І.Жансүгіров ат. Жетісу мемлекеттік университетінің 30 жылдығына арналған «Мыңжылдықтар тоғысындағы Қазақстан білімі мен ғылымы» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. Талдықорған – 2002. 482-486 бб.

References:

1. Seydakhmetova L.S. Development of patriotic education of students in schools of Kazakhstan (1970-2000). Almaty, 2001.- 25s.
2. Beisembaeva A.A. Patriotic education of high school students by means of the Kazakh heroic epic. Almaty, 2004.-28s.
3. Uzakbaeva S. Art and school (Musical and aesthetic education of schoolchildren): Monograph/UzakbaevaS.Aلماتy, 2014.-292s.
4. R.M. Rysbekova Kazakh folk music and patriotic education. Monograph. Tal dykorgan, 2015- 182pp.
5. R.M. Rysbekova Patriotic education of Kazakh composers through children's songs. Materials of the international scientific and practical conference "Education and science of Kazakhstan at the junction of millennia," dedicated to the 30th anniversary of Zhetysu State University. Tal dykorgan 2002. S.482-486.

МҒТАР 14.09.01

<https://doi.org/10.51889/2797.2022.87.13.022>

Таңатарова Ж.Ә.¹, Ермаханов Б.².

¹Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан

²Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ - түрік университеті,

ӨЛКЕТАНУ ПӘНІ КІШІ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ПАТРИОТИЗМІ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мақала қазақстандық патриотизм құндылықтарын қалыптастыру шеңберінде бастауыш білім беру жүйесіндегі патриоттық тәрбиенің басым бағыттарын зерттеуге арналған. Бастауыш сынып оқушыларын өлкетану пәні бойынша оқыту жүйесі ұлттық тәрбиенің құрамдас бөлігі ретінде өлкетану құралдарын оқу барысында және сабақтан тыс іс-әрекеттің әртүрлі формаларында қолданылуы керек. Бастауыш буынға білім беру процесінде маңызды орын алатын өлкетану жұмысының мәнділігі көрсетілді. Автордың пікірінше, өлкетану материалдарын игеру оқушылардың ұлттық санасын, патриотизмін, жоғары адамгершілік сезімдерін тәрбиелеуге, эстетикалық және физикалық қасиеттерін дамытады, олардың рухани-адамгершілік бағытына ықпал етеді. Мақалада өлкетану - бастауыш білім берудің маңызды элементі, өйткені ол туған өлкенің шығу тегі туралы кеңейтілген түсінік береді, белгілі бір өңірдің тарихи оқиғаларының көрінісін тереңірек ашады. Ғылыми жаңалығы - қазақстандық патриотизмі құндылықтарын қалыптастыру үшін оңтайлы жағдай жасайтын жаңа мазмұнның теориялық негізделген құралдарын, жұмыстың формалары мен әдістерін әзірлеуден; оқушылармен патриоттық жұмыстың негізгі бағыттарын өлкетану құралдарымен кешенді өзара байланысты қарастырудан тұрады.

Түйін сөздер: өлкетану, бастауыш білім, тәрбие, патриотизм, кіші жастағы мектеп оқушылары, Отанға деген сүйіспеншілік.